

NY MUSIK

i samarbete med
Wärenstams

Peter Hansen

– den långa trajektorian

Fifth trajectory – upon one note (2001)

Trajectory No.1, For Zoltán Jeney (1989) f.f.g.

Jerker Johansson – vibrafon

Onsdag den 15 mars, kl.19.00

Wärenstams konsthall

Peter Hansen (f. 1958) berättar: ”I slutet av 80-talet förde jag ett slags musikalisk resedagbok i samband med mina resor i Europa. Anteckningarna bestod av små celler som var rytmiskt enkla och periodiska till sin natur (endast hel-, halv- och fjärdeldsnoter). Dessa bestod av två–tre ackord eller melodiska fragment som klottrades ner på alltifrån ölanderlägg och biljetter till krognotor, liksom i små anteckningsböcker. Dessa fick namn efter de platser, personer eller företeelser som råkade fara förbi. Cellerna sammanfogades vintern 1987–88 till åtta lika långa kompositioner à fem minuter.

Vid denna tid hade jag en efterhängsen mening i huvudet (nu glömd i sin helhet) ur en science fiction-novell av Brian Aldiss som jag läste på 70-talet: ’... dreaming of speed... as the melancholy tug boats hooted outside the Hôtel where the Meuse became the Maars’. Novellen hette ’Still Trajectories’ och kompositionerna fick därmed namnet *Trajectories*. Jag visade upp partituren för några välskolade konstmusikkompositörer (av olika bekännelser och åldrar) runt om i Europa och trajektorisarna fick utstå en hel del kritik. Exempelvis saknades ’dialektik’ och experterna var rörande överens om att mina alster, med sina jämna metriska perioder, var alltför förutsägbara. De saknade det ’berättande’, recitativiska element som tydligen ännu var klädkod hos dåvarande musikavantgardister och -modernister.

Jag tog till mig kritiken, men istället för att – som det heter nuförtiden – göra om och göra rätt, lät jag mina små musikceller genomgå en feldmaniseringsprocess [den amerikanske kompositören Morton Feldman (1926-87) uppnådde åren kring sin död en närmast messiansk frälsarstatus i kontinental, akademiska konstmusikkretsar.], d.v.s. jag ”drog isär” cellerna och placerade tonerna i alla de tänkbara rytmiska mellanrum och skrymslen som gick att uppbringa och lät dessa repeteras från alla möjliga vinklar och vrår. Härligheten bäddades in i ett allsmäktigt rådande, mjukt pianissimomoln som i sin tur säkrade det nödvändiga patos som ingen berättande romantisk musik klarar sig utan. De ursprungliga åtta små kantiga och greppbara kompositionerna förvandlades till oigenkännlighet och blev till fyra längre, större, bredare och mer amorfa saker.

Även om jag redan då innerst inne tvivlade på denna väg (som var långtifrån ’min’) visade sig ompositioneringen vara tämligen lyckad. En av de ’omvända’ trajektorierna – *No.1, For Zoltán Jeney* – vann visst gillande hos delar av det etablerade konstmusiketablissemanget i mitten av 90-talet i samband med att denna gavs ut på skiva.”

Men först hör vi *Fifth Trajectory* (2001) – det sista av de båda offentliggjorda verken i serien – med undertiteln ”upon one note”, sannolikt en hälsning till Henry Purcell. Stycket är ursprungligen komponerat för crotaler varvid den centrala tonen, liksom här, spelas med stråke. Musik som nästan smälter ihop med tapeten – och ändå på ett märkligt sätt bevarar sin egenart. Lågmäld men glödande.

Under sin tid vid musikhögskolan i Göteborg studerade Peter Hansen för Pavol Sirmay samt senare vid en sommarkurs för Luigi Nono, men den lärare som betytt mest för honom är utan tvekan Zoltán Jeney. Vad har då Hansen lärt av Jeney? Jo, framför allt att ”arbeta med tidsproportioner, med en kontinuitet i tiden”. Dessa frukter kan också avnjutas i vibrafonsolot *Trajectory No.1, For Zoltán Jeney* (1989) – en lågmäld musik som delvis bygger på upprepade mönster, s.k. patterns, och som har en speltid på närmare en timma. Samtliga dessa egenskaper låter också mycket riktigt ana ett särskilt förhållande till den sene Feldman. Och ändå, här möter vi ett helt annat förhållningssätt, inte bara till tonmaterialet, utan framför allt till rörelsen i tiden. Medan Feldmans sena musik präglas av en närmast självgenererande automatik, kan det förefalla som om Hansens trevar sig fram och ständigt börjar på nytt. Följaktligen är det en musik som inte nödvändigtvis kräver ett oavbrutet, fokuserat lyssnande. Stycket är alltså inte ett objekt, utan snarare ett objektiv – något att se igenom, ett verktyg för begrundan, och det bryter alltså med föreställningen, att det fastbitna, koncentrerade lyssnandet alltid är det bästa sättet att tillgodogöra sig musik.

Här tangerar Hansen en av sina stora förebilder, Erik Satie, och dennes tankar om en tapet- eller möblemangsmusik. Därmed naturligtvis inte sagt att detta är en musik som radar upp enskilda ögonblick eller episoder. Det är i högsta grad ”en kontinuitet i tiden” – en organism som sakta förändras och byter skepnad, i en långsam formlutveckling, en femstämmig polyfoni som sakta stelnar i mer statiska upprepningar. *Trajectory No.1, For Zoltán Jeney* koncipierades som första del, expositionen om man så vill, i en sedan länge nedlagd verkserie om över tre timmar.

Slutligen: trots sin längd och lågmäldhet är *For Zoltán Jeney* inte en i hävdvunnen mening meditativ musik. Tvärtom, vad vi hör är en oerhört komplex struktur, präglad av framför allt ett rytmiskt filigransarbete. Men den ständigt omprövande Hansen förnekar sig inte; när det stukturella bygget är klart rivs byggnadsställningarna och örat tar vid som besiktningsman. ”Det är då det verkliga kompositionsarbetet börjar...”